แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

Guidelines for Developing the Characteristics of Professional School Administrators under the Secondary Educational Service Area Office Khon Kaen

อรัญญา ขาวพา[1*], กฤษกนก ดวงชาทม[2] และอนุสรณ์ จันทร์ประทักษ์[3]
Aranya Khaopha[1*], Kritkanok Dungchatom[2] and Anusorn Chanprathak[3]
[1*]นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
[1*]Master student in Educational Administration Rajabhat Maha Sarakham University
[2,3]Lecturer from the Faculty of Education Rajabhat Maha Sarakham University
*Corresponding Author Email: 678210150109@rmu.ac.th

Received: 26 May 2026 Revised: 6 July 2026 Accepted: 15 July 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น 2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น 3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีเครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบสอบถามการวิจัย และแบบประเมิน โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน จำนวน 381 คน ที่มาจากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรเครจซี่และมอร์แกน (1970) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ที่มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน และกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 381 คนได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามและแบบประเมินผลมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง และข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างมาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ 24 ตัวชี้วัด 2) สภาพปัจจุบันมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$= 3.44, S.D. = 0.04) และสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$= 4.60, S.D. = 0.03) และความต้องการจำเป็นเรียงลำดับสูงสุดถึงต่ำสุด คือ (1) ด้านการมีความรู้ความสามารถ (2) ด้านการมีทักษะด้านการบริหารจัดการ (3) ด้านการมีภาวะความเป็นผู้นำ (4) ด้านการพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา (5) ด้านการบริหารงานที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง (6) ด้านการมีศีลธรรมและจริยธรรม และ 3) แนวทางการพัฒนาการคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ มีรายละเอียด

ประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา จำนวน 6 หน่วย กระบวนการพัฒนาและการวัดและประเมินผลมีผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$= 4.67, S.D. = 0.49)

คำสำคัญ: ผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ, คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษา, แนวทางการพัฒนา

Abstract

This research consists purposes were 1. Study the components and guidelines for developing the characteristics of professional school administrators under the Khon Kaen Secondary Educational Service Area Office 2. Study the current situation, desired situation and necessary requirements of the characteristics of professional school administrators under the Khon Kaen Secondary Educational Service Area Office and 3. Study the guidelines for developing the characteristics of professional school administrators under the Khon Kaen Secondary Educational Service Area Office. This study employed a mixed-methods approach combining quantitative and qualitative research. The research instruments consisted of a semi-structured interview, a questionnaire and an evaluation form. The sample comprised 381 school administrators and teachers, with the sample size determined using Krejcie and Morgan's (1970) table at a 0.05 margin of error and selected through multi-stage random sampling. The target group of 381 participants was selected through purposive sampling. Data collected from the questionnaire and the evaluation form were analyzed using descriptive statistics, namely mean and standard deviation and the Modified Priority Needs Index (PNImodified). while data obtained from the semi-structured interviews were analyzed through content analysis. The research findings revealed that 1) The components and indicators of the characteristics of professional school administrators consist of 6 components and 24 indicators. 2) The current state has a moderate mean score This research consists purposes were ($\bar{x}$= 3.44, S.D. = 0.04), while the desired state is at the highest level This research consists purposes were ($\bar{x}$= 4.60, S.D. = 0.03). The needs, ranked from highest to lowest are (1) knowledge and abilities (2) management skills (3) leadership (4) development of educational innovation (5) adaptable management and (6) morality and ethics and 3) The guidelines for developing the characteristics of professional school administrators include principles, objectives, content (6 units), development processes and measurement and evaluation, with the overall appropriateness and feasibility evaluation at the highest level ($\bar{x}$= 4.67, S.D. = 0.49).

Keyword: Professional School Administrators, Characteristics School Administrators, Development Guidelines

บทนำ

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และการศึกษา ส่งผลให้สถานศึกษาต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทของโลกในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการแข่งขันในอนาคต การบริหารสถานศึกษาจึงถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560, น.4)

ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทในการกำหนดทิศทางและนโยบายของสถานศึกษา ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนให้ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้เรียนสามารถพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพ หากผู้บริหารมีคุณลักษณะที่เหมาะสมและมีความเป็นมืออาชีพ จะส่งผลให้สถานศึกษามีคุณภาพ เกิดบรรยากาศการทำงานที่ดี และสามารถบริหารจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่หากผู้บริหารขาดคุณลักษณะที่เหมาะสม ก็อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษาและความสำเร็จขององค์กรได้เช่นกัน (ธีระ รุญเจริญ,2550, น.7)

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาองค์กรให้ก้าวหน้า โดยต้องสามารถนำบุคลากรให้ปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ และเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานของสถานศึกษา ในทางตรงกันข้าม หากผู้บริหารขาดคุณภาพหรือขาดภาวะผู้นำที่เหมาะสม ย่อมส่งผลให้องค์กรไม่สามารถพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และอาจทำให้การจัดการศึกษาไม่บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ (ทรงสวัสดิ์ แสงมณี, 2552, น.3)

ผู้นำที่ดีควรมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอซึ่งการพัฒนาบุคคลระดับนักบริหารสามารถทำได้หลายด้าน ทั้งการพัฒนาบุคลิกภาพ จิตใจ อารมณ์ สังคม การพัฒนาด้านความรู้ ความสามารถทักษะในการทำงานให้มีความเชี่ยวชาญและการพัฒนาภาวะผู้นำให้ทันสมัย สอดคล้อง กับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน (เนตร์พัณณา ยาวิราช, 2549,น.172)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัด โดยมุ่งเน้นการยกระดับมาตรฐานการศึกษา การบริหารจัดการศึกษา และการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสากล ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสมกับบริบทของการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัล สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม (นฤชยา นนท์ยะโส, 2556, น.24)

ดังนั้น จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ เพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น อันจะนำไปสู่การพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมและยกระดับคุณภาพการศึกษาในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ

การทบทวนวรรณกรรม

คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา มืออาชีพ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษาและคุณภาพของการจัดการศึกษาการจัดกาเรียนการสอน ในยุคปัจจุบัน เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญในการกำหนดทิศทาง วางแผน และขับเคลื่อนองค์กรให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีทั้งความรู้ ความสามารถ ทักษะการบริหาร ภาวะผู้นำ ตลอดจนคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อให้สามารถบริหารจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด ธีระ รุญเจริญ (2550) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคลากรหลักที่สำคัญของสถานศึกษาที่จะสามารถนำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผู้บริหาร ยังต้องมีความสามารถในการสรางแรงจูงใจและสร้างความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิผล สอดคล้องกับกาญจน์ เรืองมนตรี (2545) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารที่ดีควรเป็นผู้มีความโอบอ้อมอารี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และสามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากรในองคกร ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาจากผู้ใต้บังคับบัญชาและชุมชนในขณะที่ ทรงสวัสดิ์ แสงมณี (2552) เห็นว่า ผู้บริหารสถาน ศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาองค์กรและระบบการศึกษา หากผู้บริหารขาดคุณภาพหรือขาดภาวะผู้นำที่ดีนั้น จะส่งผลให้การบริหารงาน ไม่ประสบความสำเร็จ และไม่สามารถพัฒนาองค์กรให้ก้าวหน้าไปได้ ไชยา ภาวะบุตร (2554) ได้อธิบายว่า ผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในทางด้านวิชาการ มีภาวะผู้นำ มีความเข้าใจการปฏิรูปการศึกษา มีความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถบริหารงบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนรอบข้างและสังคม รวมทั้งต้องมีคุณธรรม จริยธรรม และบุคลิกภาพที่เหมาะสม ซึ่งถือเป็นคุณลักษณะสำคัญที่จะนำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา และด้านการบริหารจัดการ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2555) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษานั้น เป็นภารกิจหลักของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแนวทาง วิธีการ และขั้นตอนในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารที่ดีจึงจำเป็นต้องมีความรู้ในด้านการบริหาร สามารถเลือกใช้เทคนิคและกระบวนการบริหารที่เหมาะสมได้ เพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2557) มองว่า การบริหารเป็นกิจกรรมที่บุคคลหลายฝ่ายร่วมมือกัน ดำเนินงานเพื่อพัฒนาคนในสังคมให้มีคุณภาพในทุกด้าน ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ คุณธรรม และพฤติกรรมที่เหมาะสม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารจำเป็นต้องมีทักษะในการประสานความร่วมมือและบริหารทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในด้านการพัฒนาตนเอง กิตติมา ปรีดีดิลก (2551) กล่าวว่า การพัฒนาผู้บริหารถือเป็นกระบวนการสำคัญของการบริหารงานบุคคล เนื่องจากโลกในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะในการทำงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันต่อความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยี สอดคล้องกับเนตร์พัณณา ยาวิราช (2549) ที่กล่าวว่า ผู้นำที่ดีควรพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ทั้งด้านบุคลิกภาพ อารมณ์ สังคม ความรู้ความสามารถ และภาวะผู้นำ เพื่อให้สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและองค์กรได้อย่างเหมาะสม จากแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพเป็นคุณลักษณะที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ความสามารถ ทักษะการบริหารจัดการ ภาวะผู้นำ การพัฒนานวัตกรรม การบริหารงานที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และการมีศีลธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบริบทของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างยั่งยืน

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ประกอบด้วย

1.1 ประชากร ได้แก่ ประชากรมีจำนวน 2,898 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 84 คน และครูผู้สอน จำนวน 214 คน จากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 84 คน และครูผู้สอน จำนวน 297 คน จำนวน 381 คน ที่มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยอ้างอิงตารางของ Krejcie and Morgan (1970; อ้างถึงในไพศาล วรคำ, 2559, น.467) และเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอนจากขนาดของสถานศึกษา ได้แก่ สถานศึกษาขนาดเล็ก สถานศึกษาขนาดกลาง และสถานศึกษาขนาดใหญ่

1.3 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ระยะที่ 1 ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบและประเมินความเหมาะสม ขององค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้ 1) กลุ่มนักวิชาการหรืออาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหาร 2) ผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 3) ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยกำหนดคุณสมบัติ มีรางวัลเชิงประจักษ์ด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษา หรือมีวิทยฐานะผู้อำนวยการสถานศึกษาเชี่ยวชาญ หรือมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกทางการบริหารการศึกษา ระยะที่ 2 ประชากรมีจำนวน 2,898 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 84 คน และครูผู้สอน จำนวน 214 คน จากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 381 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 84 คน และครูผู้สอน จำนวน 297 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยอ้างอิงตารางของ Krejcie and Morgan (อ้างถึงในไพศาล วรคำ, 2559, น.467) และเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอนจากขนาดของสถานศึกษา ได้แก่ สถานศึกษาขนาดเล็ก สถานศึกษาขนาดกลาง และสถานศึกษาขนาดใหญ่ และระยะที่ 3 ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 คน เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยการสัมภาษณ์ กำหนดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากสถานศึกษา 3 แห่ง เพื่อศึกษาดูงานการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) โดยการสัมภาษณ์ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 3 คน และ 2) รองผู้อำนวยการหรือครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 3 คน รวมโรงเรียนละ 2 คน รวมจำนวนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด จำนวน 6 คน กำหนดคุณสมบัติมีรางวัลเชิงประจักษ์ด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษา หรือมีวิทยฐานะผู้อำนวยการสถานศึกษาเชี่ยวชาญ หรือมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกทางการบริหารการศึกษา

2. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ ประกอบด้วย

2.1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น ใช้ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ แบ่งเป็น 2 ตอน 1) ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น สถานภาพตำแหน่ง/พื้นที่สถานศึกษา และ 2) ตอนที่ 2 แบบสอบถามระดับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ มี 6 ด้าน รวม 24 ข้อ ได้แก่ ความรู้ความสามารถ, ทักษะบริหารจัดการ, ภาวะผู้นำ, การพัฒนานวัตกรรมการศึกษา, การบริหารทันต่อการเปลี่ยนแปลง, ศีลธรรมและจริยธรรม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

2.2 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ และผลการตรวจสอบใช้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อหาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ โดยเป็นกา รเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แล้วนำมาวิเคราะห์เนื้อหา

2.3 แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ใช้ประเมินแนวทางการพัฒนาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ประกอบด้วย

3.1 ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัด แล้วนำมาสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัด จากนั้นนำองค์ประกอบและตัวชี้วัดที ได้ไปประเมินความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน และนำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อใช้เป็นกรอบในการวิจัยระยะต่อไป

3.2 ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น ผู้วิจัยนำผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดจากระยะที่ 1 มาสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะ ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ จากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 381 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 84 คน และครูผู้สอน จำนวน 297 คน จากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนา

3.3 ระยะที่ 3 ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะ ของผู้บริหารสถานศึกษา มืออาชีพ บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยนำผลการศึกษาความต้องการจำเป็นจากระยะที่ 2 มาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แล้วดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 คน เพื่อที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะ ของผู้บริหารสถานศึกษา มืออาชีพ จากนั้นยกร่างแนวทางการพัฒนา และนำร่างแนวทางดังกล่าวไปประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ก่อนปรับปรุงเป็นแนวทางการพัฒนาฉบับสมบูรณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบประเมินผลมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมทางสถิติทางการวิจัย และ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายและการรวบข้อมูลเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (Priority Needs Index Modified: PNI Modified)

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ ดังนี้

1. การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ

ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการศึกษาตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องไปสังเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นองค์ประกอบของแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ ที่เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) มีความรู้ความสามารถ 2) มีทักษะด้านการบริหารจัดการ 3) มีภาวะความเป็นผู้นำ 4) มีการพัฒนานวัตกรรม การจัดการศึกษา 5) มีการบริหารงานที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และ 6) มีศีลธรรมและจริยธรรม แล้วนำมาศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในแต่ละองค์ประกอบเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลกำหนดเป็นตัวชี้วัดขององค์ประกอบแต่ละด้าน เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญในการวิจัยแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพครั้งนี้

2. การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็น ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็น โดยรวมและรายด้าน ดังนี้

คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI_{Modifi}	ลำดับ
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล		
1. ด้านการมีความรู้ความสามารถ	3.02	0.37	ปานกลาง	4.59	0.26	มากที่สุด	0.39	1
2. ด้านการมีทักษะด้านการบริหารจัดการ	3.23	0.42	ปานกลาง	4.62	0.20	มากที่สุด	0.35	2
3. ด้านการมีภาวะความเป็นผู้นำ	3.62	0.45	ปานกลาง	4.59	0.27	มากที่สุด	0.28	3
4. ด้านการพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา	3.53	0.47	ปานกลาง	4.61	0.24	มากที่สุด	0.27	4
5. ด้านการบริหารงานที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง	3.62	0.45	มาก	4.60	0.26	มากที่สุด	0.26	5
6. ด้านการมีศีลธรรมและจริยธรรม	3.62	0.45	มาก	4.60	0.26	มากที่สุด	0.25	6
โดยรวม	**3.44**	**0.04**	**ปานกลาง**	**4.60**	**0.03**	**มากที่สุด**	**0.32**	**-**

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของคุณลักษณะ ของผู้บริหารสถานศึกษา มืออาชีพโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$= 3.44, S.D. = 0.04) ขณะที่สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$= 4.60, S.D. = 0.03) ดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (PNI Modified) พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเท่ากับ 0.32 และเมื่อพิจารณาราย

ด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) ด้านการมีความรู้ความสามารถ 2) ด้านการมีทักษะด้านการบริหารจัดการ 3) ด้านการมีภาวะความเป็นผู้นำ 4) ด้านการพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา 5) ด้านการบริหารงานที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และ 6) ด้านการมีศีลธรรมและจริยธรรมแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาคุณลักษณะ ของผู้บริหารสถานศึกษา มืออาชีพในพื้นที่ควรให้ความสำคัญกับด้านการมีความรู้ความสามารถ เป็นลำดับแรก

3. การศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ

ผลการวิจัยพบว่า การประเมินแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการประเมินแนวทางการพัฒนา

รายการประเมิน	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. หลักการ	4.62	0.52	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด
2. วัตถุประสงค์	4.67	0.49	มากที่สุด	4.71	0.48	มากที่สุด
3. เนื้อหา	4.73	0.47	มากที่สุด	4.80	0.42	มากที่สุด
4. กระบวนการพัฒนา	4.56	0.66	มากที่สุด	4.63	0.51	มากที่สุด
5. การวัดและประเมินผล	4.56	0.53	มากที่สุด	4.56	0.53	มากที่สุด
โดยรวม	**4.63**	**0.53**	**มากที่สุด**	**4.67**	**0.49**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการประเมินแนวทางที่สังเคราะห์ขึ้นมีลักษณะเป็นคู่มือการพัฒนา ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กระบวนการพัฒนา และ 5) การวัดและประเมินผล โดยเนื้อหาการพัฒนาแบ่งออกเป็น 6 หน่วย ตามองค์ประกอบของคุณลักษณะ ของผู้บริหารสถานศึกษา มืออาชีพ ได้แก่ การมีความรู้ความสามารถ การมีทักษะด้านการบริหารจัดการ การมีภาวะความเป็นผู้นำ การพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา การบริหารงานที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และ การมีศีลธรรมและจริยธรรม ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน พบว่า โดยรวมด้านความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 4.63, S.D. = 0.53 ด้านความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$= 4.67, S.D. = 0.49)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ พบว่า องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา มืออาชีพ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ 24 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) มีความรู้ความสามารถ (4 ตัวชี้วัด) 2) มีทักษะด้านการบริหารจัดการ (4 ตัวชี้วัด) 3) มีภาวะความเป็นผู้นำ (4 ตัวชี้วัด) 4) มีการพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา (4 ตัวชี้วัด) 5) มีการบริหารงานที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง (4 ตัวชี้วัด) 6) มีศีลธรรมและจริยธรรม

2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ พบว่า สภาพปัจจุบันมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$= 3.44, S.D. = 0.04) และสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด

($\bar{x}$= 4.60, S.D. = 0.03) และความต้องการจำเป็นเรียงลำดับสูงสุดถึงต่ำสุด คือ 1) ด้านการมีความรู้ความสามารถ 2) ด้านการมีทักษะด้านการบริหารจัดการ 3) ด้านการมีภาวะความเป็นผู้นำ 4) ด้านการพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา 5) ด้านการบริหารงานที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง 6) ด้านการมีศีลธรรมและจริยธรรม

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ พบว่า แนวทางการพัฒนาการคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ มีรายละเอียดประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา จำนวน 6 หน่วย กระบวนการพัฒนาและการวัดและประเมินผลมีผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

การอภิปรายผล

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การศึกษาความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด สรุปผลโดยรวมและรายข้อมีความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบได้แก่ 24 ตัวชี้วัด 1) มีความรู้ความสามารถ (4 ตัวชี้วัด) 2) มีทักษะด้านการบริหารจัดการ (4 ตัวชี้วัด) 3) มีภาวะความเป็นผู้นำ (4 ตัวชี้วัด) 4) มีการพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา (4 ตัวชี้วัด) 5) มีการบริหารงานที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และ 6) มีศีลธรรมและจริยธรรม (4 ตัวชี้วัด) คิดเป็นร้อยละ 100

2. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็น พบว่า สภาพปัจจุบันของคุณลักษณะ ของผู้บริหารสถานศึกษา มืออาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน และอยู่ในระดับปานกลาง 4 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการบริหารงานที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และ ด้านการมีศีลธรรมและจริยธรรม และผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำ และ ที่ขับเคลื่อนองค์การสู่สถานศึกษาที่มีคุณภาพ มีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และพฤติกรรม การบริหารงานให้สอดรับกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน มีความสามารถในการปรับตัว วางแผน และนำพาองค์กรให้ก้าวทันต่อสถานการณ์ใหม่ ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี เพื่อให้องค์กรยังคงมีประสิทธิภาพ ดังที่ ปิยะมาศ สื่อสวัสดิ์วณิชย์ (2567) นักบริหารสมัยใหม่ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงต้องสามารถเข้าใจสถานการณ์ขององค์กร วิสัยทัศน์ พันธกิจ โครงสร้างเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน และสร้างยุทธศาสตร์หรือเป้าหมายที่มีประสิทธิภาพ ต้องบริหารความสมดุลระหว่างผู้นำและองค์กร ใช้เทคนิคการจัดการการเปลี่ยนแปลงอย่างถูกต้อง สื่อสารชัดเจน สร้างการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง และส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกพร้อมจิตสำนึกบริการ ซึ่งผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ

สภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำ คือ ด้านการมีความรู้ความสามารถ ด้านการมีทักษะด้านการบริหารจัดการ ด้านการมีภาวะความเป็นผู้นำ ด้านการพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา ด้านการบริหารงานที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และด้านการมีศีลธรรมและจริยธรรม ตามลำดับ โดยพบว่า ด้านการมีทักษะด้านการบริหารจัดการ มีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุดซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้เนื่องจากด้านการมีทักษะด้านการบริหารจัดการของผู้บริหารถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาคือบุคคลที่ต้องมีทักษะด้านการบริหารจัดการ ครอบคลุมทั้งการวางแผน การจัดองค์กร การนำทีม และการควบคุมงานให้บรรลุเป้าหมาย สอดคล้องกับฐิติมา กาบแก้ว (2560, น.103-104) ได้ทำการวิจัยเรื่องคุณลักษณะ ของผู้บริหาร มืออาชีพ สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 พบว่า 1) ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 มีคุณลักษณะ ของผู้บริหารมืออาชีพซึ่งโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า มีคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ คือ ด้านคุณลักษณะเฉพาะตัว และด้านวิชาชีพ 2) ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครู ที่มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพโดยรวม ด้านคุณลักษณะเฉพาะตัว และด้านวิชาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนขนาดต่างกันมีคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพ ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวม ด้านคุณลักษณะเฉพาะตัว และด้านวิชาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะ ของผู้บริหารสถานศึกษา มืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยรวมมีค่าเท่ากับ 0.32 เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นฉบับปรับปรุงค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 0.25-0.39 โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการมีความรู้ความสามารถ แสดงว่าผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น จะต้องเพิ่มการพัฒนาความรู้ความสามารถ ทักษะความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานหรือแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ ความรู้เกิดจากการศึกษา การเรียนรู้ และประสบการณ์ สอดคล้องกับฐิติมา กาบแก้ว (2560, น.103 -104) ได้ทำการวิจัยเรื่องคุณลักษณะ ของผู้บริหารมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 พบว่า 1) ผู้บริหารสถานศึกษา มีคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า มีคุณลักษณะ ของผู้บริหาร มืออาชีพอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ คือ ด้านคุณลักษณะเฉพาะตัว และด้านวิชาชีพ 2) ผู้บริหารสถานศึกษาและครู มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพโดยรวม ด้านคุณลักษณะเฉพาะตัว และด้านวิชาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดต่างกันมีคุณลักษณะของผู้บริหาร มืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวม ด้านคุณลักษณะเฉพาะตัว ผลการประเมินคู่มือที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กระบวนการพัฒนา 5) การวัดและประเมินผล ตามลำดับโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า คู่มือแนวทางพัฒนาคุณลักษณะ ของผู้บริหารสถานศึกษา มืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจาก คู่มือแนวทางพัฒนาคุณลักษณะ ของผู้บริหารสถานศึกษา มืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น มีการจัดทำขึ้นตามหลักวิชาการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินตามแนวทางที่มุ่งไปสู่เป้าหมาย ในแต่ละขั้นตอนได้ผู้ใช้สามารถนำไปดัดแปลงและยืดหยุ่นได้ สอดคล้องกับเสถียร คามีศักดิ์ (2556, น.35-36) ได้ระบุถึงส่วนประกอบของรูปเล่มคู่มือปฏิบัติงานว่า ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1) ส่วนประกอบตอนต้น ได้แก่ ปกนอก ปกใน คำนำ สารบัญ บัญชีตาราง/บัญชีภาพประกอบ (ถ้ามี) 2) ส่วนเนื้อหาส่วนที่เป็นเนื้อหาตามที่ทำโครงร่าง โดยต้องปรับปรุงให้เป็นสารบัญที่แบ่งเป็นบท ๆ ควรนำเสนอแต่ละบทว่ามีแนวคิดโดยย่ออย่างไร แนวคิดเมื่อนำไปปฏิบัติอย่างไรแล้วจึงเริ่มที่เนื้อหา ซึ่งอาจจะมีทั้งอัญประกาศ และเชิงอรรถที่อ้างอิงในเนื้อหาสาระ หรือตารางภาพประกอบ (ถ้ามี) 3) ส่วนประกอบตอนท้ายได้แก่ บรรณานุกรม ภาคผนวก ประวัติย่อผู้เขียน กล่าวโดยสรุปคู่มือในแต่ละส่วนนำเสนอเนื้อหาสาระและรายละเอียดที่แบ่งเป็นหัวข้อหลักและหัวข้อย่อยซึ่งจะมีลักษณะเฉพาะที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการสร้างคู่มือ ดังนั้นการจัดทำคู่มือ ถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อค้นพบ หรือองค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้ ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ โดยได้สังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดที่เหมาะสมกับบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น จนได้กรอบคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ จำนวน 6 องค์ประกอบ ประกอบด้วย (1) ความรู้ความสามารถ (2) ทักษะด้านการบริหารจัดการ (3) ภาวะผู้นำ (4) การพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา (5) การบริหารงานที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และ (6) ศีลธรรมและจริยธรรม ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัดรวม 24 ตัวชี้วัด

นอกจากนี้ งานวิจัยยังค้นพบลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา โดยใช้ดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (Priority Needs Index Modified: PNI Modified) ทำให้สามารถกำหนดลำดับความสำคัญของการพัฒนาได้อย่างเป็นระบบ เริ่มจากด้านความรู้ความสามารถ รองลงมาคือทักษะด้านการบริหารจัดการ ภาวะผู้นำ การพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา การบริหารงานที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และศีลธรรมและจริยธรรม ตามลำดับ

องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญของงานวิจัย คือ การพัฒนา "แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ" จำนวน 33 แนวทาง ภายใต้กรอบแนวคิดการเรียนรู้ 70:20:10 ซึ่งบูรณาการการเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้จากผู้อื่น และการเรียนรู้อย่างเป็นทางการเข้าด้วยกัน พร้อมพัฒนาเป็นคู่มือที่ประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการพัฒนา และการประเมินผลอย่างครบถ้วน

แนวทางดังกล่าวได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิว่ามีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด จึงสามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น รวมถึงสามารถประยุกต์ใช้กับหน่วยงานทางการศึกษาอื่นที่มีบริบทใกล้เคียง เพื่อยกระดับสมรรถนะของผู้บริหารและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่าด้านการมีความรู้ความสามารถ มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาลำดับแรก ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องการพัฒนา ทักษะ และความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานหรือแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ ความรู้เกิดจากการศึกษา การเรียนรู้ และประสบการณ์ ขณะที่ความสามารถคือทักษะและสมรรถนะที่ทำให้บุคคลสามารถใช้ความรู้นั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อรวมกัน ความรู้ความสามารถจึงช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ใหม่ สร้างสรรค์งาน

1.2 จากผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ผู้บริหารสถานศึกษาผู้บริหารการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะ ของผู้บริหารสถานศึกษา มืออาชีพได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณลักษณะ ของผู้บริหารสถานศึกษา มืออาชีพ เพื่อจะได้ใช้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาคุณลักษณะ ของผู้บริหารสถานศึกษา มืออาชีพ เพิ่มเติม

2.2 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะ ของผู้บริหารสถานศึกษา มืออาชีพ บุคลากรทางการศึกษาศึกษานิเทศก์หรือผู้บริหารการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะ ของผู้บริหารสถานศึกษา มืออาชีพ เป็นลำดับต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กาญจน์ เรืองมนตรี. (2545). *การบริหารสถานศึกษา.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

กิตติมา ปรีดีดิลก. (2551). *การบริหารและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.* กรุงเทพฯ: ธนะการพิมพ์.

ไชยา ภาวะบุตร. (2554). *หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา.* มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ฐิติมา กาบแก้ว. (2560). *คุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4.* (การค้นคว้าอิสระ). ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์: ปทุมธานี.

ทรงสวัสดิ์ แสงมณี. (2552). *การบริหารสถานศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ธีระ รุญเจริญ. (2550). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและการบริหารการศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา.* กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. (2557). *หลักการบริหารการศึกษา.* กรุงเทพฯ: อนงค์ศิลป์การพิมพ์.

เนตร์พัณณา ยาวิราช. (2552). *ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์.* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล กรุ๊ป.

ปิยะมาศ สื่อสวัสดิ์วณิชย์. (2567). ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของนักบริหารสมัยใหม่. *วารสารเครือข่ายส่งเสริมการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 7*(3), 114–130.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2555). *การบริหารงานวิชาการ.* กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพ.

ไพศาล วรคำ. (2559). *การวิจัยทางการศึกษา.* (พิมพ์ครั้งที่ 8). มหาสารคาม: ตักสิลาการพิมพ์.

สมนึก นนธิจันทร์. (2544). *ภาวะผู้นำทางการศึกษา.* กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

เสถียร คามีศักดิ์. (2556). *การเขียนคู่มือปฏิบัติงาน: ข้าราชการตำแหน่งประเภททั่วไป วิชาชีพเฉพาะ เชี่ยวชาญเฉพาะ และพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนวิชาการ* (ฉบับปรับปรุง). สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.